

Inhoud

Bezienswaardigheden	4
Aankomst in Depok Lama en start van de wandelroute	5
Per auto: Sluisbrugstraat thans Jalan Margonda Raya – kaart n° 20 –	5
Per trein: Station Depok – kaart n° 1 –	5
Natuurmonument Taman Hutan Raya (<i>Cagar Alam</i>) – kaart n° 2 –	6
Seminarie Depok – kaart n° 3 –	7
Jalan Kartini (Pasarstraat) – kaart n° 4 –	7
Jalan Pemuda (Kerkstraat) bij de Jalan Mawar (Gang Bakker) – kaart n° 5 en n° 10 –	8
Gemeentebestuur en gedenknaald – kaart n° 6 –	8
Voormalige Europese Lagere School – kaart n° 8 –	9
De Immanuelkerk – kaart n° 11 –	10
Gedung Yayasan Lembaga Cornelis Chastelein, voorheen de pastorie – kaart n° 12 –	10
Gedung Eben Haëzer, voormalig gemeenschapsgebouw – kaart n° 13 –	11
De voormalige Speciale Depokse Lagere School – kaart n° 14 –	11
Lunchpauze	12
De Jembatan Panus (de Panusbrug) – kaart n° 16 –	13
De Taman Doa of gebedstuin aan de Jalan Jambu – kaart n° 17 –	13
Begraafplaats – kaart n° 18 –	14
Het voetbalveld – kaart n° 19 –	15
Sluisbrug – kaart n° 20 –	16
De wijkklok in de Jalan Bungur – kaart n° 21 –	17
Rawa Besar en de voormalige steen- en dakpannenfabriek van Depok – kaart n° 22 –	18
Beknopte geschiedenis van Depok en haar bewoners	19

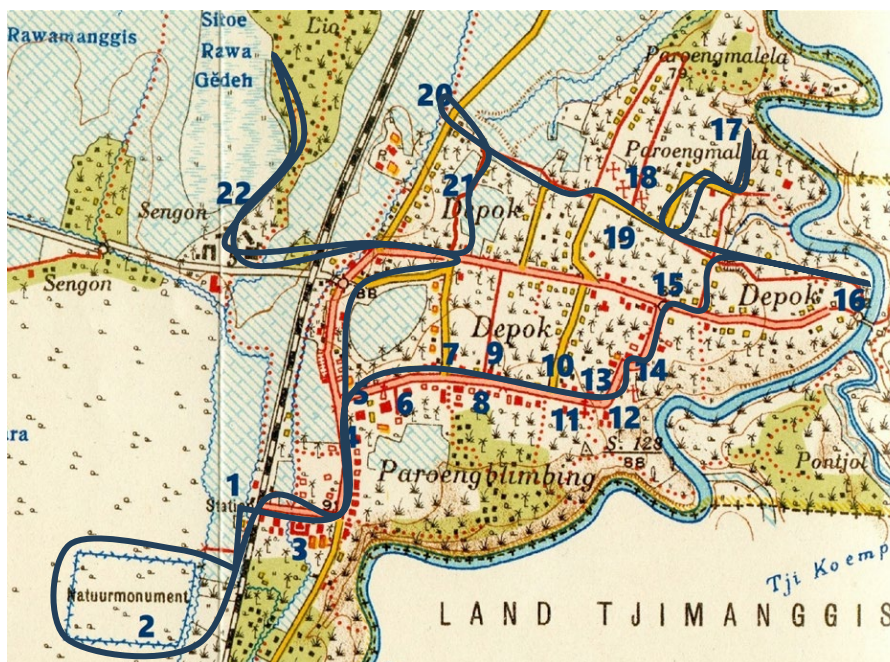
Een historische wandeling door Depok Lama

Mensen vragen soms of het oude Depok (Depok Lama) nog wel bestaat en of daar nog iets van *tempo doeloe* is terug te vinden. Wel, dat is zeker het geval! Hoewel de tijd er niet heeft stilgestaan is het stratenplan in Depok Lama nog vrijwel ongewijzigd ten opzichte van ruim een eeuw geleden. Alleen het straatbeeld is veranderd. Veel huizen, gebouwen en markante plaatsen van weleer zijn er echter nog steeds te vinden.

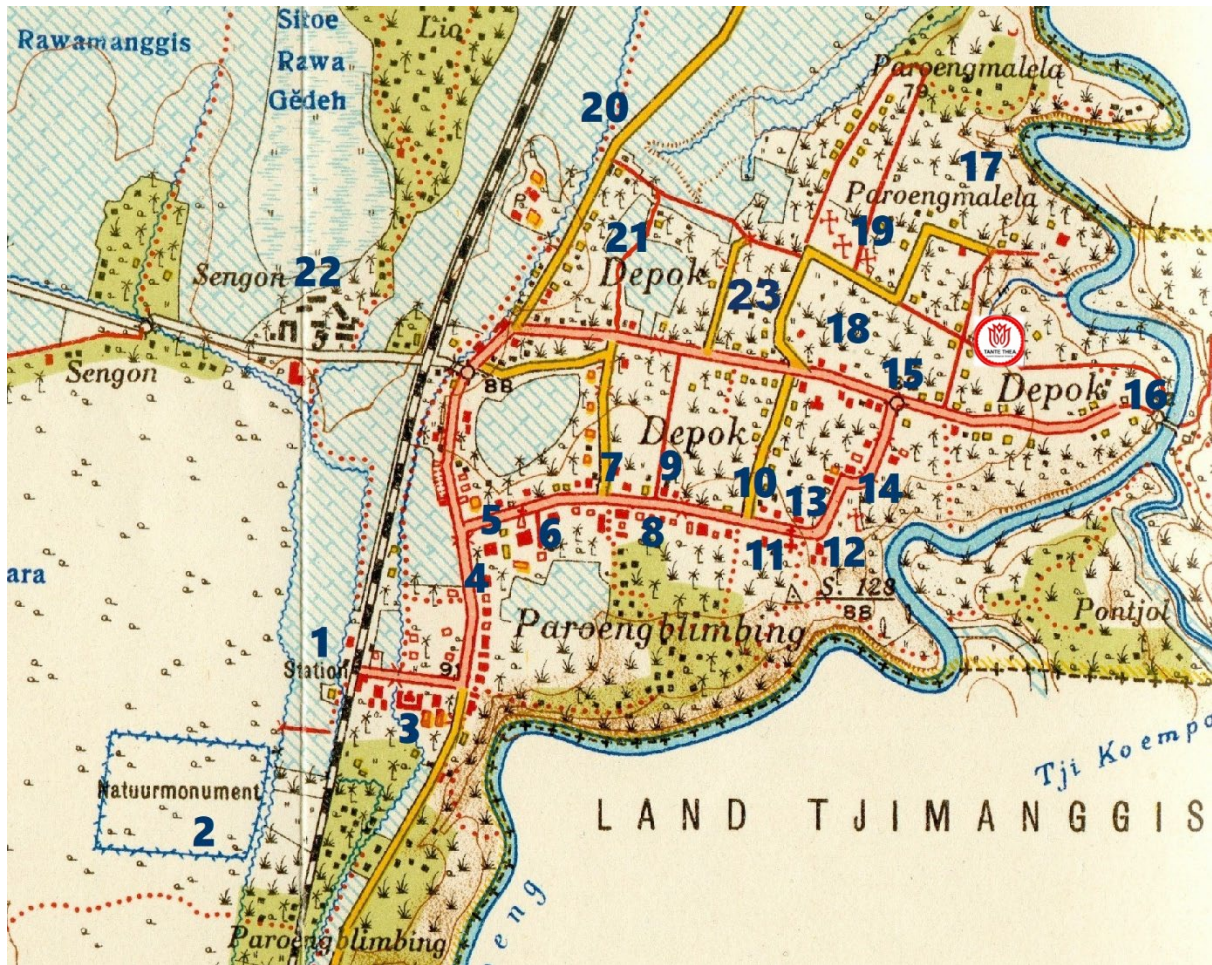
Trek voor een wandeling door Depok Lama, met tussenpozen voor koffie, thee, of een versnapering, zeker een dag uit. Tijdens de wandeling zult u ongetwijfeld bewoners ontmoeten in de kleine straatjes en sommigen spreken zelfs nog een woordje Nederlands. Depok Lama is zowel per auto als per trein goed te bereiken. In deze routebeschrijving begint en eindigt de wandeling bij treinstation Depok Lama maar u kunt op elk willekeurig punt starten en eindigen en desgewenst de wandeling ook verkorten of in delen lopen.

De omschrijvingen van plaatsen, gebouwen of bezienswaardigheden verwijzen naar de nummers op een kaart van Depok Lama uit 1917 op pagina 4. Ook zijn als hulpmiddel en ter oriëntatie voor de wandelaar delen van de route op actuele plattegronden weergegeven..

De slingerlijn op onderstaand kaartfragment toont hoe u dwalend door Depok kunt wandelen en interessante historische plaatsen en gebouwen kunt ontdekken.

Bezienswaardigheden

1. Station	12. Pastorie met enkele oude graven
2. Natuurmonument	13. Gemeenschapsgebouw Eben Haëzer
3. Voormalig Seminarie Depok	14. Voormalige Depokse Lagere School
4. Jalan Kartini (Pasarstraat)	15. Jalan Siliwangi (Middenweg)
5. Jalan Pemuda (Kerkstraat)	16. Panusbrug (Jembatan Panus)
6. Gemeentebestuur en gedenknaald	17. Taman Doa
7. Jalan Melati (Gang Saartje)	18. Begraafplaats
8. Voormalige Europese Lagere School	19. Voetbalveld
9. Jalan Kenanga (Gang Martha)	20. Jalan Margonda Raya (Sluisbrugstraat)
10. Jalan Mawar (Gang Bakker)	21. De wijkklok in de Jalan Bungur
11. Immanuelkerk	22. Voormalige steen- en pannenbakkerij
	23. Jalan Cempaka (Gang Lambertus)

Aankomst in Depok Lama en start van de wandelroute

Per auto: Sluisbrugstraat thans Jalan Margonda Raya – kaart n° 20 –

- Wie met de auto vanuit Jakarta Depok binnenrijdt, ziet meteen de verstedelijking.
- Op de afbeelding links ziet u op de achtergrond de Sluisbrugstraat waarlangs men vroeger Depok binnenreed. De Depokker Okkie Tholense draagt de ploeg waarmee hij zijn sawa's bewerkte. Depok was toen wijds en groen en de afgebeelde sawa's lagen aan de rand van Depok, bij de grens met Pondok Cina.
- Thans is de Sluisbrugstraat een drukke vierbaansweg, waarlangs aan weerszijden hoogbouw en winkelcentra zijn verzezen. De weg heet nu Jalan Margonda Raya. Het ITC-gebouw op de afbeelding rechts markeert de vroegere grens van het land Depok.
- Voor de auto zijn er in de nabijheid van het station geen parkeerplaatsen, maar in de buurt zijn diverse straatjes waar u kunt parkeren, zoals in de Jalan Belimbing Raya, die recht tegenover de Jalan Stasiun Depok Lama ligt.

Per trein: Station Depok – kaart n° 1 –

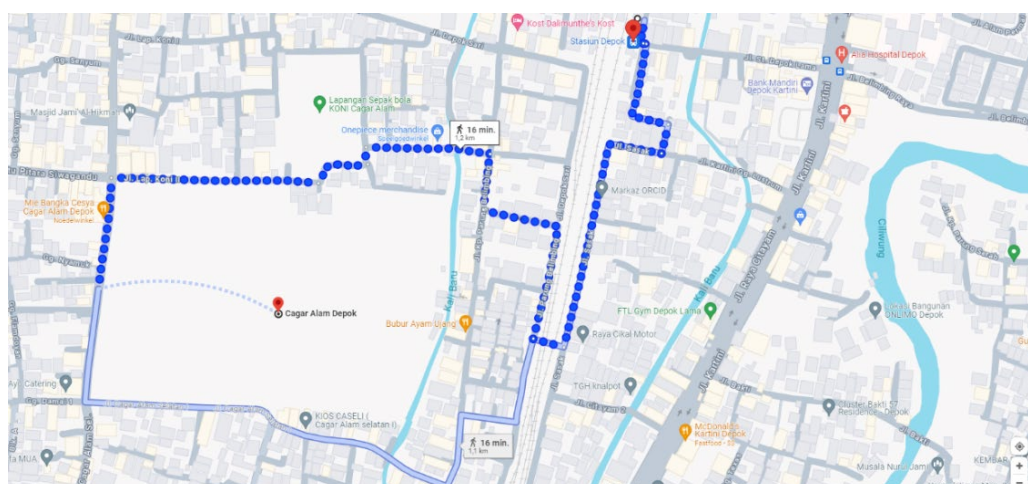

- Wie met de trein vanuit station Kota in Jakarta reist, stapt niet uit op Stasiun Depok Baru, maar rijdt een halte verder richting Bogor en stapt uit op Stasiun Depok.
- Vanaf de uitgang van het station loopt u rechtdoor de straat uit, langs de *warungs* (winkel-tjes) aan beide zijde van de Jalan Stasiun Depok Lama.
- U kunt er ook voor kiezen om eerst het oudste natuurmonument van Java te bezoeken. De *Cagar Alam* is een perceel oerbos ter grootte van 200 bij 300 meter waarop zeven waterbronnen liggen. De Faculteit Bosbouw van de Landbouwuniversiteit Bogor (Institut Pertanian Bogor) deed er in 2011 onderzoek naar en vond meer dan 83 soorten uit 43 plantenfamilies, meer dan 27 boomsoorten, 30 kreupelhoutsoorten en 4 liaansoorten.

Natuurmonument Taman Hutan Raya (Cagar Alam) – kaart n° 2 –

- Wie de omweg naar het natuurmonument overslaat, vervolgt de hieronder beschreven route die begint met Seminarie Depok – kaart n° 3 –.
- De wandeling naar het natuurmonument uit de tijd van Cornelis Chastelein, de stichter van Depok, is anderhalve kilometer lang en voert door de straatjes van Pancoran Mas.
- Komend uit het station gaat u op de Jalan Stasiun Depok Lama meteen rechtsaf naar een smal en naamloos weggetje dat parallel loopt aan de spoorlijn.
- Aan het einde slaat u linksaf, na enkele meters rechtsaf en vervolgens slaat u na enkele meters weer rechtsaf. U loopt nu in de Jalan Sasak die u na circa 250 meter verlaat door rechtsaf richting Jalan Parung Belimbing te gaan en deze na circa 30 meter in te lopen.
- Na circa 200 slaat u rechtsaf naar Jl. Kp. Parung Belimbing en na circa 50 meter slaat u linksaf richting Jalan Lap. Koni II. U volgt de Jalan Lap. Koni II circa 250 meter.
- Daarna slaat u linksaf naar Jalan Cagar Alam Selatan. Halverwege ligt de ingang van het natuurmonument. Een eeuw geleden kon de bezoeker bij de stationschef de sleutel van het toegangshek ophalen. Tegenwoordig is bezoek alleen mogelijk onder begeleiding maar onduidelijk is waar toegang aangevraagd kan worden. Veelal is dit een kwestie van de juiste contacten kennen. Lokale bewoners kunnen u wellicht helpen.
- U kunt rond het *Cagar Alam* terug naar het station lopen.

Seminarie Depok – kaart n° 3 –

- Vanuit het station loopt u langs *warungs* aan weerskanten van de Jalan Stasiun Depok Lama de straat uit.
- Een eeuw geleden stonden halverwege, aan de rechterzijde van de toenmalige Stationsstraat, de gebouwen van het Seminari Depok. Daar werden jongeren opgeleid tot zendingen om het Evangelie onder hun eigen bevolkingsgroepen te verkondigen.
- In de seminariegebouwen is korte tijd het Weeshuis Pa van der Steur gevestigd geweest dat later verhuisde naar een andere locatie aan de westzijde van het station. De oude seminariegebouwen met omliggende tuinen bestaan nu niet meer.
- De Jalan Stasiun Depok Lama, wordt aan het einde gekruist door de Jalan Kartini, voorheen de Pasarstraat. Tegenwoordig is dat een drukke vierbaansweg.
- Als u rechtsaf de Jalan Kartini inloopt komt u aan uw rechterhand het oude postkantoor tegen, maar uw de wandelroute gaat linksaf en volgt een stukje van de Jalan Kartini.

Jalan Kartini (Pasarstraat) – kaart n° 4 –

- Vanuit de Jalan Stasiun Depok Lama slaat u linksaf en loopt u de Jalan Kartini in. Na circa 250 meter ziet u links de oudste telefoonpaal van Depok (circa 1910).
- Steek daar over op het zebepad en u loopt de Jalan Pemuda in, voorheen de Kerkstraat.
- Bij de ingang heeft de grote oude Waringinboom van weleer inmiddels plaatsgemaakt voor een modern stenen boogportaal dat het begin van de straat markeert.
- Het boogportaal aan het begin van de Jalan Pemuda is hierboven (rechts) weergegeven en markeert het begin van uw wandeling door de voormalige Kerkstraat.

Jalan Pemuda (Kerkstraat) bij de Jalan Mawar (Gang Bakker) – kaart n° 5 en n° 10 –

- U loopt de Jalan Pemuda in **– kaart n° 5 –** en vervolgens loopt u de weg helemaal uit.
- Onderweg ziet u meerdere markante locaties en heeft u mogelijkheden om te pauzeren, koffie te drinken of te smullen van snoeperijen bij een van de *warungs* langs de weg.
- De afbeeldingen hierboven tonen de voormalige Kerkstraat omstreeks 1921, ter hoogte van de zijstraat Gang Bakker, die thans Jalan Mawar heet **– kaart n° 10 –**.

Gemeentebestuur en gedenknaald – kaart n° 6 –

- Aan uw rechterhand ziet u na circa 150 meter een perceel met het gebouw waarin voorheen het Gemeentebestuur van Depok was gezeteld. Voor het gebouw is op 28 juni 1914 een gedenknaald opgericht ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van Depok.
- Na de ontbinding van het Particuliere Land Depok in 1952 werd het land merendeels onteigend en eindigde het zelfbestuur van de Depokse gemeenschap. Het gebouw werd als gemeentehuis overbodig en de gedenknaald uit 1914 is in de jaren zestig afgebroken.

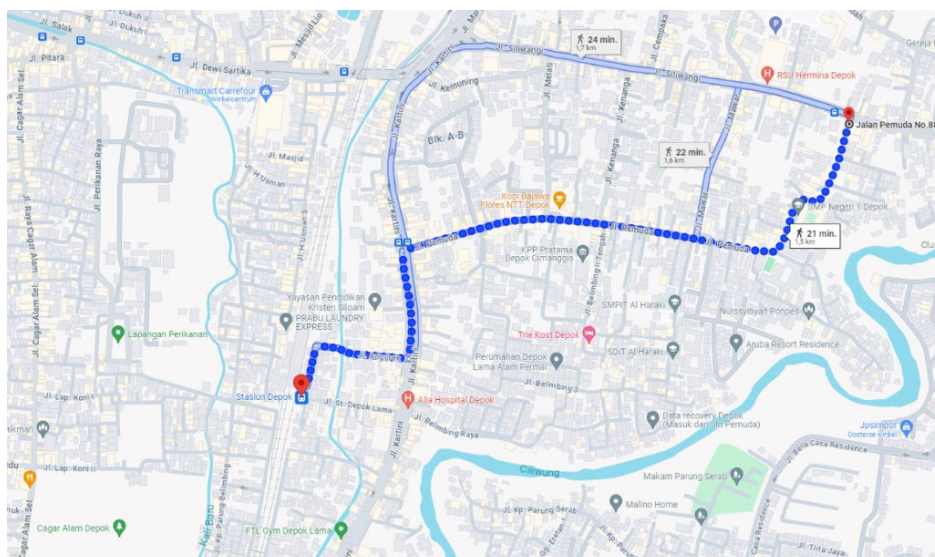

- Na een periode waarin het gebouw werd verhuurd, tussen 1952 en 1962, is het verbouwd tot ziekenhuis. Het Rumah Sakit Harapan is op 11 juni 1967 geopend.
- Op 28 juni 2014 vierde Depok haar 300-jarig bestaan. Ter gelegenheid daarvan is op dezelfde plaats waar het origineel stond, een replica geplaatst van de gedenknaald.
- Het gebouw heeft tot 2023 als ziekenhuis dienst gedaan en is daarna gesloten. Thans wacht het op een nieuwe bestemming.

Voormalige Europese Lagere School – kaart n° 8 –

- Na circa honderd meter passeert u aan uw linkerhand een afslag naar de Jalan Melati, voorheen de Gang Saartje. Daar woonde een ooit mevrouw Saartje Laurens.
- De Jalan Melati – [kaart n° 7](#) – biedt een verkorte route naar de Jalan Siliwangi. De Jalan Melati eindigt in een T-splitsing met de Jalan Siliwangi, die voorheen Middenweg heette.
- In de Jalan Melati wonen diverse mensen met veel kennis over de Depokse geschiedenis, die bovendien nog goed Nederlands spreken. Knoop er dus gerust een praatje aan.
- Na een eventueel bezoek aan de Jalan Melati loopt u door op de Jalan Pemuda die uiteindelijk verderop ook uitkomt op de Jalan Siliwangi – [kaart n° 15](#) –.
- De volgende zijweg links is de Jalan Kenanga, voorheen de Gang Martha – [kaart n° 9](#) –. Deze weg voert eveneens naar de Jalan Siliwangi.
- Ter hoogte van de Jalan Kenanga ligt aan uw rechterhand de voormalige Europese Lagere School. Het gebouw dateert uit 1890 en heeft tot 2021 dienst gedaan als lagere school. Het gebouw is inmiddels gesloten en wacht op een nieuwe bestemming.
- Verderop in de Jalan Pemuda passeert u aan uw linkerhand opnieuw een zijstraat die voert naar de Jalan Siliwangi. Het is de Jalan Mawar, voorheen de Gang Bakker. Aan het begin van deze zijweg stond ooit een broodbakkerij – [kaart n° 10](#) –.

De Immanuelkerk – kaart n° 11 –

- Voordat de Jalan Pemuda een scherpe bocht naar links maakt, ligt aan uw rechterhand de Gereja Immanuel ofwel de Immanuelkerk.
- Links naast de Immanuelkerk staat de voormalige pastorie. Het gebouw is gelijktijdig met de kerk gebouwd.
- In 1854 is niet alleen de kerk maar ook de pastorie gedeeltelijk verbouwd en herbouwd op de oude fundamenteën. De kerk is nadien nog verscheidene malen verbouwd.
- Het loont de moeite deze oudste kerk van Depok te bezoeken. In het kerkportaal treft u gedenksteden die het verhaal van een bewogen verleden vertellen.
- In een bijgebouw achter de kerk worden twee houten panelen bewaard waarop alle voorgangers vermeld die in Depok hebben gewerkt en gewoon sinds de Depokse gemeenschap door Cornelis Chastelein in 1714 is gesticht.
- In de klokkentoren hangt een oude Hollandse klok met het opschrift 'SI DEUS PRONOBIS QIS CONTRA NOS 1677'. Het betekent: Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn)

Gedung Yayasan Lembaga Cornelis Chastelein, voorheen de pastorie – kaart n° 12 –

- De pastorie naast de Immanuelkerk werd in 1952 – toen het Particuliere Land Depok werd ontbonden – de bestuurszetel van de stichting Yayasan Lembaga Cornelis Chastelein.
- Deze stichting ontving van de Indonesische regering de onteigeningsvergoeding en werd eigenaar van de gronden en gebouwen die de Indonesische regering, na de ontbinding van Depok in 1952, symbolisch teruggaf aan de Depokse gemeenschap. Ook zorgt de stichting voor de Depokse christengemeenschap, bestaande uit nazaten van de vrijgemaakte slaven van Cornelis Chastelein.
- Het pastoriegebouw is grotendeels in oorspronkelijke staat bewaard gebleven en huisvest ook het archief van de Depokse gemeenschap.

- Brengt u gerust een bezoek aan het gebouw, dat in het verleden ook dienst heeft gedaan als woning van de hoofdonderwijzer van de Speciale Depokse Lagere School.
- De mensen die er thans werken kunnen u nog vertellen over het verleden van het gebouw. Laat u binnen verrassen door de sfeer van het oude gebouw en de vriendelijke mensen.
- Op het terrein liggen ook nog enkele oude graven verborgen van zendingen. Ze zijn al meer dan een eeuw oud maar niet eenvoudig te vinden.

Gedung Eben Haëzer, voormalig gemeenschapsgebouw – kaart n° 13 –

- Omstreeks 1915 is recht tegenover de Immanuelkerk een gemeenschapsgebouw opgericht, genaamd Eben Haëzer. De naam betekent: Tot hiertoe heeft de Heer geholpen.
- Het doet tegenwoordig dienst als bijgebouw voor de middelbare school SMA Kasih (Sekolah Menengah Atas Kasih), een vervolgopleiding van de middelbare school.

De voormalige Speciale Depokse Lagere School – kaart n° 14 –

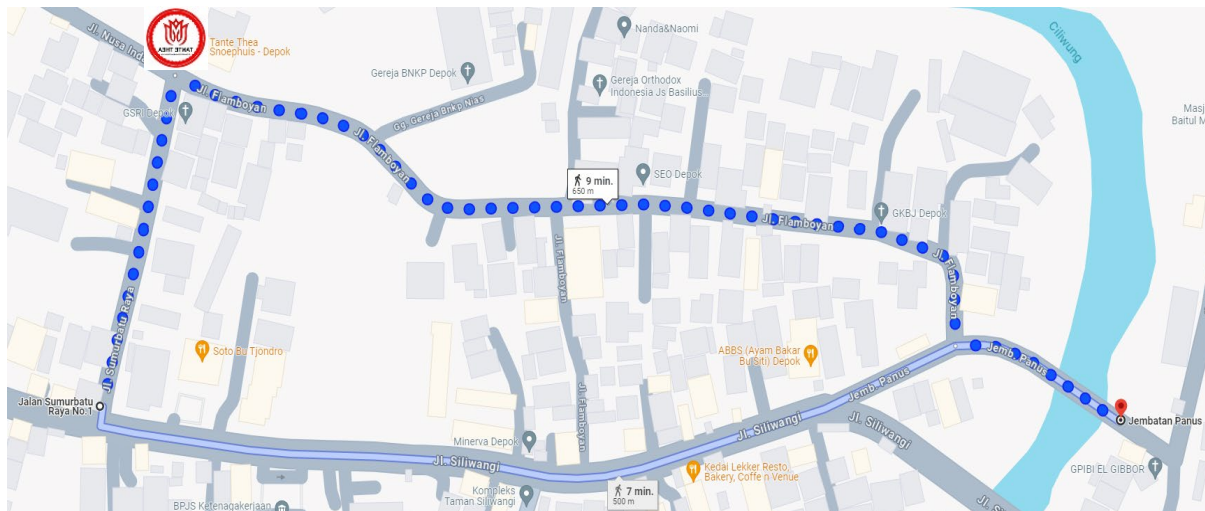
- Volg de bocht van de Jalan Pemuda naar links. Aan uw rechterhand ligt een school.
- Dat schoolgebouw was ooit de voormalige Speciale Depokse Lagere School, die omstreeks 1830 begon als zendingsschool in het kerkgebouw.
- Het eerste schoolgebouw uit 1837 bestond uit één leslokaal. In 1872 werd het uitgebreid met twee leslokalen aan weerszijden (afbeelding links). Het deed tot 1929 dienst.
- In 1929 kreeg de Speciale Depokse School een nieuw gebouw. Daarin is thans de middelbare school SMP N-1 (Sekolah Menengah Pertama Negeri-1) gevestigd.
- Loop de Jalan Pemuda verder uit totdat de weg eindigt in een T-splitsing met de Jalan Siliwangi, voorheen de Middenweg – **kaart n° 15** –.
- Rechts ziet u de Gang Kerbau. Karbouwen werden vroeger over dit weggetje naar de rivier Ciliwung gebracht waar zij konden drinken en waar zij werden gewassen.

Lunchpauze

- Het is tijd voor een rustmoment.
- U kunt linksaf de Jalan Siliwangi inlopen waar u aan weerszijden eethuisjes kunt vinden.
- U kunt er ook voor kiezen de Jalan Siliwangi een klein stukje (circa 20 meter) naar rechts te volgen totdat u een zijweg aan uw linkerhand tegenkomt.
- Die zijweg, de Jalan Sumurbatu Raya, eindigt na circa 50 meter op een driesprong.
- Recht voor u ligt een gezellige uitspanning *Tante Thea Snoephuis*. Daar kunt u van goede koffie, thee of een verfrissing genieten. Ook kunt u er fantastisch lekker eten. Onderwijl kan Tante Thea u eindeloos vertellen over de geschiedenis van Depok en de mensen die er wonen.
- Op de kaart is de uitspanning met onderstaand logo aangegeven.

Tante Thea Snoephuis
Contact : 081314151698
Jl. Sumur Batu no. 10, Depok Lama, 16431

De Jembatan Panus (de Panusbrug) – kaart n° 16 –

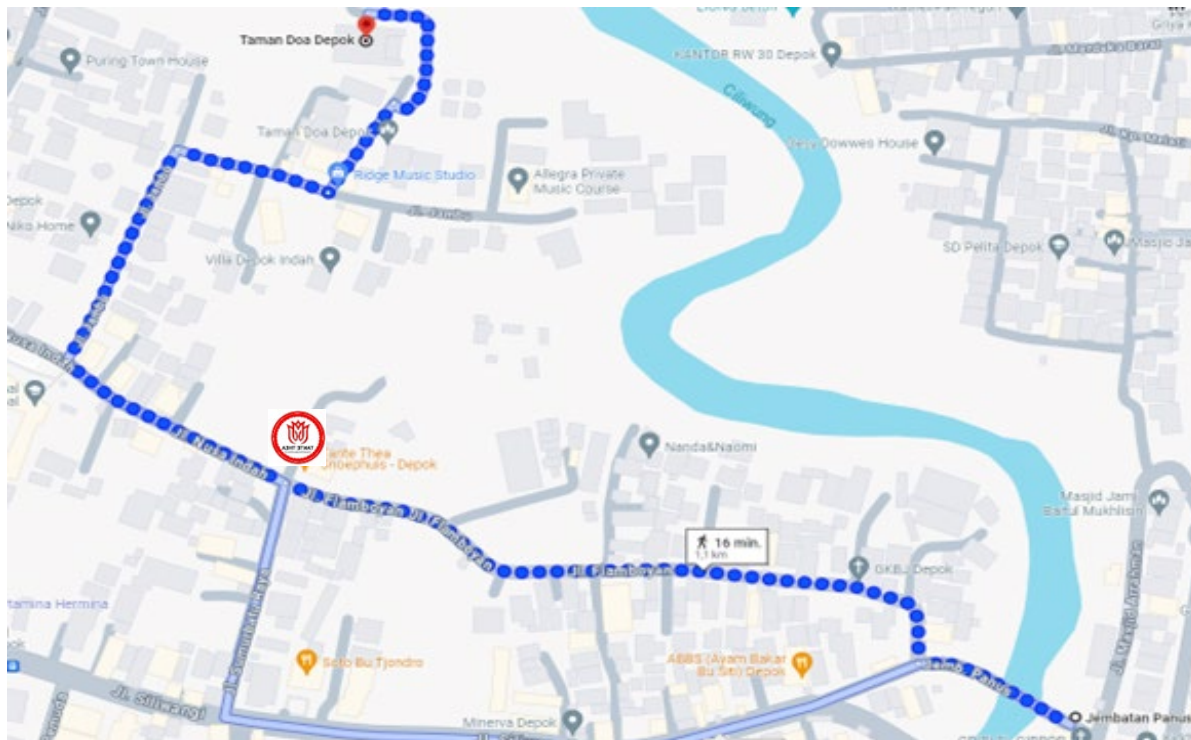
- Verkwikt na een rustmoment loont het zeer de moeite om bij de driesprong rechtsaf naar beneden te lopen, de Jalan Flamboyan in. Aan weerszijden van de weg wonen en woonden oorspronkelijke Depokse families, de *Keluarga Depok Asli*. Aan de linkerkant van de weg Leander en rechts Isakh. Er heerst in het straatje een gemoedelijke sfeer.
- Volg de weg aan het einde met een bocht naar rechts en ga direct daarna linksaf.
- U hoort de rivier al en na enkele meters loopt u op de stenen brug over de Ciliwung.
- De Ciliwung vormde ooit een natuurlijke barrière ter bescherming van de oostkant van Depok, dat lag aan de westoever.
- Eeuwenlang kon men alleen per bamboevlot of *getek* de rivier oversteken. In 1917 is de stenen brug ontworpen en gebouwd door de Depokse ingenieur Andre Laurens.
- De brug is 5 meter breed en overspant de rivier met een lengte van 65 meter. De oorspronkelijk naam was Europese Brug maar in de volksmond werd de brug al snel Jembatan Panus of Panusbrug genoemd. Vlakbij woonde namelijk Stephanus Leander. Men noemde hem oom Panus en zo is de brug naar hem vernoemd.
- Omstreeks 1990 is naast de stenen brug een moderne stalen verkeersbrug gebouwd, die thans als hoofdverbinding dient voor gemotoriseerd verkeer.

De Taman Doa of gebedstuin aan de Jalan Jambu – kaart n° 17 –

- U loopt vanaf de Panusbrug terug op de Jalan Flamboyan totdat u weer op de driesprong bij Tante Thea Snoephuis komt. Vervolg de weg die vanaf dat punt Jalan Nusa Indah heet. De eerste zijweg aan uw rechterhand is de Jalan Jambu.
- Het is de moeite waard de Jalan Jambu in te lopen en een kleine omweg te maken. Nadat deze weg een bocht naar rechts maakt, komt u in een rustig en vriendelijk buurtje waar veel mensen van de familie Isakh wonen.

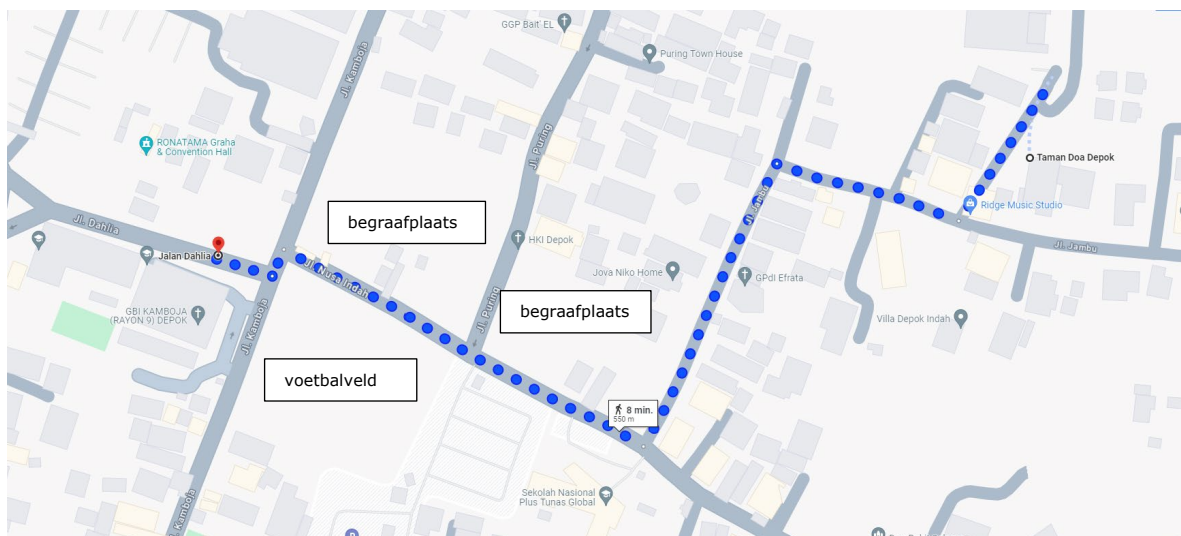
- De weg loopt uiteindelijk dood maar circa 100 meter na de bocht ziet u aan uw linkerhand bij nummer 35 de ingang van de *Prayer Garden* van het *House of Sacrifice*. Deze *Taman Doa* of stiltetuin is in december 2015 geopend en is toegankelijk voor bezoekers.
- De stilte in de fraaie landschapstuin aan de Ciliwung is uitnodigend. Na uw bezoek neemt u dezelfde weg terug en slaat u op de Jalan Nusa Indah rechtsaf.

Begraafplaats – kaart n° 18 –

- Terug bij de Jalan Nusa Indah gaat u rechtsaf en passeert u aan uw rechterhand een zijweg, de Jalan Puring. Links ziet u het voetbalveld en aan uw rechterhand ligt de begraafplaats van Depok die al sinds 1851 in gebruik is. In de periode daarvoor werden overleden Depokkers bij de waterbronnen van Pancoran Mas begraven. Die waterbronnen van Pancoran Mas bestaan nog altijd en zijn nog steeds te bezoeken. Ze liggen echter te ver weg om er te voet naartoe te lopen.
- De grafstenen op de begraafplaats vertellen het verhaal van Depokse families en bevatten een schat aan familiegegevens. Een inventarisatie van de graven op de begraafplaats vindt u op de website: <https://www.decalonne.nl/de-begraafplaats-van-depok/>
- De begraafplaats bestaat uit een klein en een groot perceel, gescheiden door de Jalan Puring.

- Vanaf de begraafplaats kunt u de wandeling op twee manieren afsluiten.
- U kunt een omweg maken via de *Pintu Air* of sluisbrug en het moerasmeer Rawa Besar dat voorheen Situ Rawa Gede heette. Aan de oevers van het meer heeft Cornelis Chastelein ooit de Depokse steen- en dakpannenfabriek laten bouwen, die pas in de zestiger jaren van de vorige eeuw is gesloten en thans niet meer bestaat.
- Ook kunt u ervoor kiezen door andere straatjes terug te lopen naar het startpunt, het treinstation Depok Lama. Beide routes worden achtereenvolgens beschreven.

Het voetbalveld – kaart n° 19 –

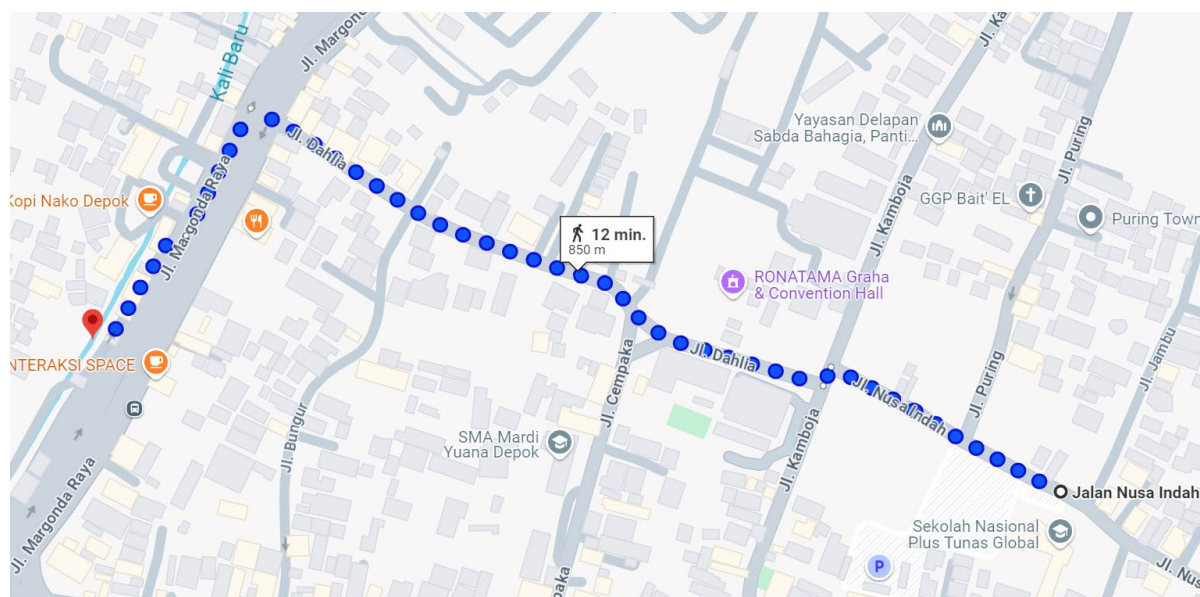

- Het voetbalveld ligt links van u aan de Jalan Nusa Indah. Het was vroeger een klappertuin.
- Na de liquidatie van het Particuliere Land Depok in 1952 is het terrein door de Yayasan Lembaga Cornelis Chastelein aangekocht van particulieren en als sport- en gemeenschapsterrein in gebruik genomen.
- De symbolische waarde van het voetbalveld bleek in 2021, toen de gemeenschap succesvol protesteerde tegen initiatieven om het terrein te verkopen en er een sportcomplex te bouwen.

Sluisbrug – kaart n° 20 –

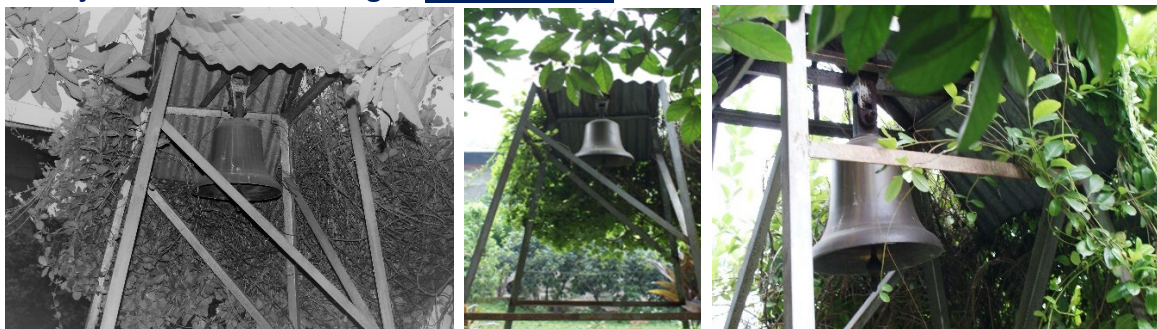

- De *Pintu Air* is een sluisje in een smal irrigatiekanaal dat thans Kali Baru heet, met ernaast een bruggetje. Het sluisje is in de negentiende eeuw aangelegd als irrigatiewerk. De weg die ernaast liep heette daarom vroeger Sluisbrugstraat, thans de Jalan Margonda Raya.
- U komt bij de *Pintu Air* door vanaf de begraafplaats de Jalan Nusa Indah uit te lopen, aan het einde linksaf en meteen daarna rechtsaf te slaan, waarna u de Jalan Dahlia inloopt. Vroeger heette die straat Gang Carolus, naar een van de oudste inwoners destijds.
- Aan het einde van de Jalan Dahlia steekt u de drukke Jalan Margonda Raya over.
- Daarna volgt u die weg een stukje naar links, waarna u tussen de panden rechtsaf een wandelpad kunt inlopen dat begint met een boogportaa met daarboven de tekst Pintu Air 1. Het pad voert naar het bruggetje over de Kali Baru. Daar kunt u ook het sluisje zien.

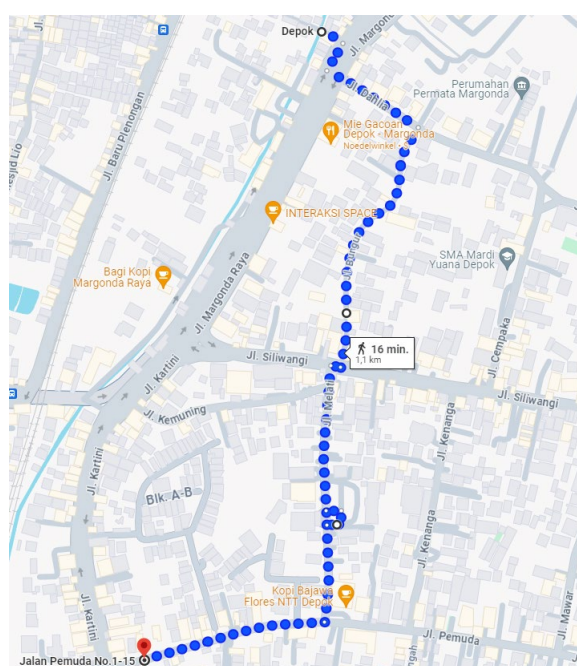

De wijkklok in de Jalan Bungur – kaart n° 21 –

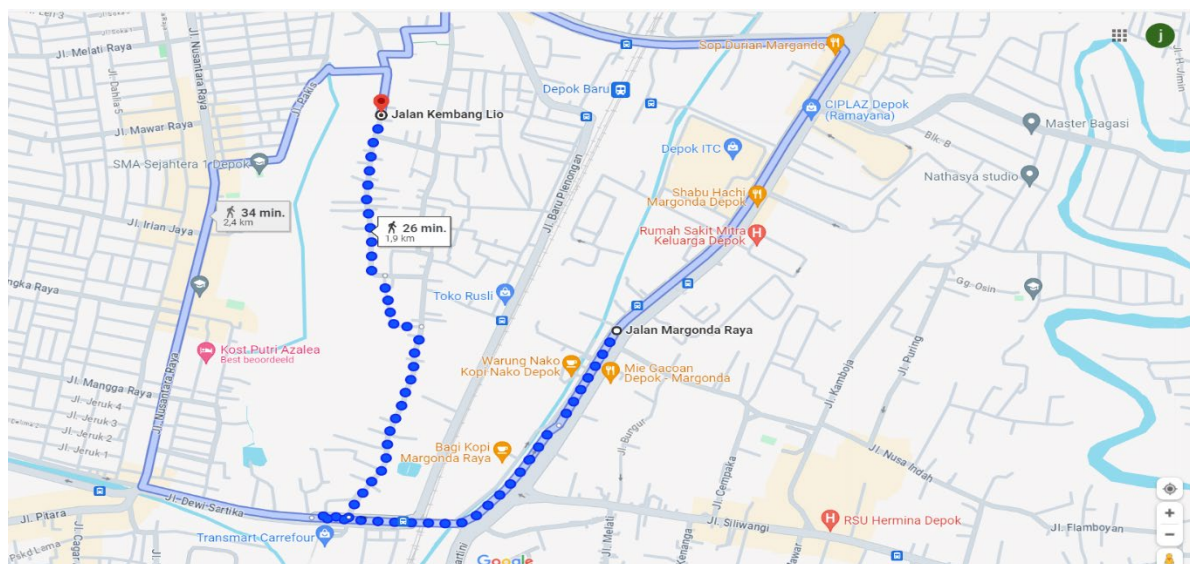
- Keer nu terug en steek de Jalan Margonda Raya weer over om terug te lopen naar de Jalan Dahlia, waar u de eerste zijweg naar rechts inslaat, de Jalan Bungur in.
- In het rustige en verstilde straatje, dat vroeger Gang Sepi heette (stille weg), ziet u halverwege aan uw rechterhand, bij het hek van een tuin, een bronzen klok in een klokkenstoel hangen. Deze klok of *lonceng* wordt geluid als ook de kerkklok van de Immanuelkerk op de Jalan Pemuda wordt geluid. Vroeger waren er meer van dergelijke wijkklokken, verspreid over Depok. Op de kruising tussen de Jalan Pemuda en de Jalan Siliwangi, waar uw wandelroute eerder al langs is gekomen – [kaart n° 15](#) – stond ook een dergelijke klokkenstoel. Die is echter verloren gegaan. In de Jalan Bungur hangt de enige nog overgebleven wijkklok. Schuin tegenover de klok ligt een onbebouwd perceel dat vroeger Rawa Kandang heette. Daar stond ooit een koeienstal.
- Aan het einde van Jalan Bungur steekt u de Jalan Siliwangi over en loopt u een stukje naar rechts om vervolgens linksaf de Jalan Melati in te lopen.
- De weg eindigt op de Jalan Pemuda, waar u rechtsaf gaat en aan het einde linksaf de Jalan Kartini inloopt. U passeert rechts twee doodlopende steegjes en een zijweg en komt dan bij de Jalan Stasiun Depok Lama. U bent nu terug bij uw vertrekpunt van de wandeling.
- Als u aan het begin van uw wandeling het natuurmonument Taman Hutan Raya (*Cagar Alam*) niet heeft bezocht en nog niet uitgewandeld bent, kunt u daar vanaf het station alsnog naartoe lopen. Volg dan de route beschrijving op pagina 6 – [kaart n° 2](#) –

Rawa Besar en de voormalige steen- en dakpannenfabriek van Depok – kaart n° 22 –

- Het is lastig om de oever van het Rawa Besar te bereiken. Die wandeling is circa 2 kilometer lang. U kunt dan het beste vanaf de Jalan Dahlia de Jalan Margonda oversteken, deze naar links volgen en uitlopen totdat u rechtsaf de Jalan Dewi Sartika inslaat.
- Vervolgens slaat u de eerste weg rechts in, de Jalan Masjid Lio. Na vijfhonderd meter gaat u linksaf totdat u op een T-splitsing uitkomt met de Jalan Kembang Lio, waar u linksaf slaat en de weg circa 500 meter volgt. U komt nu op een kade die uitzicht biedt op het meer.
- De Depokse steen- en dakpannenfabriek lag vroeger aan de zuidoever van het Situ Rawa Gede, dat tegenwoordig Rawa Besar heet. De fabriek bestaat inmiddels niet meer.
- In het ondiepe moerasmeer werd ook vis gevangen door vissers die vanaf een bamboevlot hun netten uitwierpen. In de negentiende en twintigste eeuw was de visvangst ook een jaarlijks terugkerend volksfeest dat *ngubek* of *ngubek leuwi* werd genoemd. Dorpelingen liepen dan het ondiepe meer in en dreven de vis naar uitgezette netten of manden. Op ondiepe plaatsen schepten zij met gevlochten manden of met hun blote handen de vis uit het water. Deze traditie bestond tot enkele decennia na de Tweede Wereldoorlog.
- Om terug te keren naar het treinstation kunt u rond het meer lopen, maar er zijn weinig wegen die langs de oever lopen. U kunt daarom het beste dezelfde route teruglopen en vervolgens via de Jalan Bungur – [kaart n° 21](#) – terugkeren naar het station.

Beknopte geschiedenis van Depok en haar bewoners

In de wereldgeschiedenis komen soms bijzondere personen voor die hebben bijgedragen aan veranderingen in de samenleving. Cornelis Chastelein (1657–1714) was zo iemand. Hij was een VOC-bestuurder en lid van de Raad van Indië in Batavia. Hij werd vooral bekend als de stichter van Depok, gelegen tussen het toenmalige Batavia en Buitenzorg.

Cornelis Chastelein werd in Amsterdam geboren en stamde uit een Hollandse regentenfamilie die oorspronkelijk uit Dordrecht kwam. Na het overlijden van zijn ouders vertrok hij als jongeman naar Indië. Daar maakte hij carrière in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) en in Batavia ontwikkelde hij zich tot een eigenzinnig, visionair en gerespecteerd VOC-bestuurder. Zijn missie werd om Indië om te vormen van een wingewest tot een duurzame kolonie, waarin de lokale bevolking meer autonomie kreeg en lokale tradities meer werden gerespecteerd. Hij beschreef zijn ideeën over agrarische, sociale en bestuurlijke hervormingen in intrigerende manifesten en bracht zijn ideeën ook in praktijk.

In de destijds onontgonnen ommelanden van Batavia verwierf hij landerijen, waar hij zijn levenswerk tot stand bracht: de stichting van het land Depok. Daar bouwde hij voor zijn christenslaven een autonome en zelfvoorzienende landbouwgemeenschap.

Hij maakte een bliksemcarrière in dienst van de VOC. Van boekhouder werd hij grootwinkelier, koopman en tweede opperkoopman. Toen Directeur-Generaal mr. Willem van Outhoorn zijn chef werd, nam hij echter zijn ontslag. Hij gaf als reden op voor zijn ontslag dat hij last had van een “toenemende swakheyt”. Niets was echter minder waar. Hij was het oneens met het handelsbeleid van zijn chef, die enkel uit was op winstbejag. Als ambtelos burger wijdde Chastelein zich daarom vol overgave aan zijn persoonlijke interesses. Hij verwierf grote stukken land waarop hij buitenverblijven liet bouwen waar hij experimenteerde met landbouwmethoden. Om aan arbeidskrachten te komen liet hij tussen 1693 en 1697 circa honderdvijftig slaven halen, afkomstig uit Voor-Indië, de kust van Bengalen, de Coromandelkust en Makassar maar vooral uit Bali. In zijn geschriften beschreef hij hoe Indië volgens hem ontwikkeld moest worden en bekritiseerde hij het handelsbeleid van de VOC. Zijn voornaamste bezigheid werd ook zijn levenswerk, de stichting van een landbouwgemeenschap in Depok, met en voor zijn christenslaven, die hij na zijn overlijden in vrijheid stelde.

Toen Gouverneur-Generaal Van Outhoorn in 1705 werd opgevolgd door een geestverwant en vriend van Chastelein, Joan van Hoorn, trad Chastelein weer in dienst van de VOC. In 1708 werd hij benoemd tot lid van de Raad van Indië en in 1709 werd hem de functie van President van de Raad van Justitie aangeboden. Op 10 november 1710 werd hij benoemd tot Politiek Commissaris van de Bataviase Kerkenraad en op 29 november 1710 werd hij President van het College van Weesmeesters. Hij vervulde deze functies tot zijn overlijden op 28 juni 1714. Hij werd met groot eerbetoon begraven op het kerkhof van de Portugese Buitenkerk (nu de *Gereja Sion* in Jakarta). Zijn sterfdatum wordt beschouwd als de stichtingsdatum van Depok. In zijn testament schonk Cornelis Chastelein Depok aan zijn christenslaven, die er toen reeds woonden en werkten en die na zijn dood in vrijheid werden gesteld. Zij waren de stamouders van de huidige Depokse gemeenschap in Depok Lama. Het land Depok werd hun in gemeenschappelijk eigendom nagelaten. Of zij nu christen of moslim waren, zonder onderscheid verkregen zij hun vrijheid. Bovendien kregen zij zelfbestuur over het land Depok. Depok werd zo een voorbeeld van hoe Chastelein wilde dat de samenleving in de Bataviase ommelanden georganiseerd moest worden. Hij onderscheidde zich daarmee van de gangbare denkbeelden van zijn tijdgenoten. Hij verzette zich tegen de extreme handelspolitiek van de

VOC en streefde naar een humaner en socialer beleid, waarin meer aandacht werd besteed aan de culturele waarden van de inheemse bevolking. Ook streefde hij naar meer zelfbeschikkingsrechten voor deze lokale bevolking, bevordering van de landbouw en introductie van een rechtvaardiger rechtssysteem. Eigenlijk was de stichting van Depok dus een daad van rebellie tegen de VOC en tevens een sociaal experiment.

Uit doop- en trouwarchieven blijkt dat de afstammelingen van de vrijgemaakte Depokse slaven te groeperen zijn in een twaalf steeds terugkerende familienamen. Die twaalf familienamen zijn pas later ontstaan en luiden: Bacas, Isakh, Jacob, Jonathans, Joseph, Laurens, Leander, Loen, Samuel Soedira, Tholense en Zadokh. De naam Zadokh is inmiddels uitgestorven. Uit het testament van Chastelein blijkt dat de familienamen in zijn tijd nog niet bestonden, echter met één uitzondering. In zijn testament noemt hij zijn timmerman Elias Soedira. Soedira kan dus beschouwd worden als de oudste familienaam van de Depokse gemeenschap.

Het belangrijkste kenmerk van Depok was dat de vrijgemaakte christenslaven het land in gemeenschappelijk eigendom bezaten en er zelf het bestuur over voerden. Daarmee voegde Chastelein de daad bij het woord. Hij bepleitte immers tijdens zijn leven dat Java pas werkelijk een stabiele en welvarende kolonie zou kunnen worden als de bevolking minder onderdrukt werd en meer zelfbestuur kreeg. Als men bedenkt dat de slavernij in Indië pas in 1860 werd afgeschaft, dan is duidelijk dat Chastelein zijn tijd ver vooruit was en er vrijzinnige opvattingen op nahield. Hij bepaalde in zijn testament ook hoe Depok moest worden bestuurd. Het bestuur moest bestaan uit een raad van 7 raadsleden, geleid door een hoofd. Bij meerderheid van stemmen besliste het bestuur over alledaagse huishoudelijke zaken maar ook over geschillen tussen de bewoners van Depok.

Voordat in de tweede helft van de twintigste eeuw de verstedelijking toenam, werd het dorp Depok (thans Depok Lama) omringd door gemeenschappelijke landerijen met bossen, vruchttuinen en sawa's. In de achttiende en negentiende eeuw lag Depok zelfs nog vrij geïsoleerd. Met de komst het treinstation Depok in 1873, langs de nieuw aangelegde spoorweg Batavia-Buitenzorg, werd dat isolement doorbroken. Depok groeide daardoor uit tot aantrekkelijke forensenplaats voor mensen die in het warme en steeds drukker wordende Batavia of Buitenzorg werkten.

Kort na de onafhankelijkheid van Indonesië in 1949, was het afgelopen met de autonomie van Depok, die sinds 1714 had bestaan. Op 4 augustus 1952 werd het zogeheten Particuliere Land Depok door de Indonesische regering ontbonden en werden de gemeenschappelijke landerijen onteigend. Depok werd sindsdien een gewone gemeente van de nieuwe Republiek Indonesië. De mensen die er bleven wonen, mochten hun particuliere gronden behouden maar de gemeenschappelijke sawa's, akkers en tuinen werden genationaliseerd. De gemeenschap kreeg daar een financiële vergoeding voor terug. Als symbolisch gebaar gaf de regering aan de Depokse gemeenschap enkele percelen grond en enkele gebouwen terug, waaronder het terrein van de Immanuelkerk, de pastorie, de begraafplaats, de Depokse school en het Gemeentebestuur. De Depokse gemeenschap richtte een stichting op om de gemeenschappelijke bezittingen te beheren en te zorgen voor de Depokse christengemeenschap met onderwijs, armenzorg en geestelijke bijstand.

Depok werd in 1982 een deelgemeente of *Kota Administratif* in het district Bogor. Op 27 april 1999 werd het de zelfstandige stadsgemeente *Kota Depok* met ruim tweeëneenhalf miljoen

inwoners. De gemeenschap van rechtstreekse nazaten van de vrijgemaakte christenslaven bestaat nog steeds in Depok Lama, de oude historische kern van *Kota Depok*, al zijn veel van hen ook elders over de wereld verspreid geraakt. Hun erfenis omvat een veelzijdige geschiedenis van ruim drie eeuwen, die niet alleen hun sociaal-culturele identiteit heeft bepaald, maar die ook een uniek licht werpt op de geschiedenis van dit deel van Indonesië.

Wilt u meer weten over het verleden van Depok en de Depokse gemeenschap, dan kunt de geschiedenis lezen in: *Drie eeuwen Depok. De erfenis van Cornelis Chastelein (1657-1714) aan zijn vrijgemaakte christenslaven*, dat bij elke Nederlandse boekhandel verkrijgbaar is. Op de website <https://depok.nl/geschiedenis/> vindt u ook meer informatie.

